

9. Kozyar M. M. Teorety`chni ta metody`chni zasady` profesijnoyi pidgotovky` osobovogo skladu pidrozdiliv z nadzvy`chajny`x sy`tuacij : avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stupenya d-ra ped. nauk : specz. 13.00.04 «Teoriya i metody`ka profesijnoyi osvity» / M. M. Kozyar. – Vinny`cya, 2005. – 37 s.

10. Rudenko L. A. Formuvannya komunikaty`vnoyi kul`tury` majbutnix faxivciv sfery` obslugovuvannya u profesijno-texnichny`x navchal`ny`x zakladax : monografiya / Lary`sa Anatoliiyvna Rudenko. – L`viv : Piramida, 2015. – 342 s.

11. Dany`lova T. V. Pedagogy`cheskaya texnologiy`ya formy`rovany`ya organy`zacy`onno-upravlencheskoj kompetentnosti` u kursantov vuzov MChS Rossy`y` : dy`s. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Tat`yana Vy`ktorovna Dany`lova. – SPb, 2014. – 151 s.

12. Ratushny`j R. T. Teorety`chni osnovy` i prakty`chni aspekty` menedzhmentu v organax i pidrozdilax cy`vil`nogo zaxy`stu : navch. posib. / R. T. Ratushny`j, V. J. Kuzy`lyak, A. V. Samilo, O. V. Povsty`n. – L`viv : LDUBZhD, 2015. – 348 s.

Отримано редакцією 20.05.2018 р.

УДК 373.5.091.313.016:502/504

10.31376/2410-0897-2018-2-37-166-173

Юрій Володимирович Солобай,
науковий співробітник лабораторії позашкільної
освіти Інституту проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України,
e-mail: slur@ua.fm

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ШКІЛ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті екологічно орієнтоване освітнє середовище розглянуто як інструмент підвищення результативності освіти для збалансованого (сталого) розвитку. Воно має ознаки відкритої динамічної системи, в якій просторова характеристика синергетично сприяє формуванню нелінійної – більш ефективної в добу глобалізації екологічних проблем – освітньої моделі. Умовою створення цього типу середовища є соціальне партнерство шкіл з інституціями державного, комерційного та громадського секторів. Така форма соціальної взаємодії може сприяти формуванню моделі коеволуційного розвитку соціоприродної системи. Пропонується схема аналізу готовності освітніх закладів до встановлення соціального партнерства.

Ключові слова: екологічно орієнтоване середовище, соціальне партнерство, коеволуційна стратегія в освіті, гармонізація відносин людини та довкілля.

Актуальність проблеми. Освіта є складовою соціоприродної системи, тому закладам освіти доцільно функціонувати за принципами збалансованої моделі суспільства та пропонувати зразки подібних моделей. Їх невід'ємним атрибутом має стати гармонізація відносин людства та біосфери, спільний несуперечливий розвиток – коеволуція. Європейська Економічна Комісія ООН визнала освіту збалансованого (сталого) розвитку найбільш ефективним засобом екологізації людської свідомості. «Освіта сприяє зміцненню відчуття відповідальності..., заохочує перспективне та критичне мислення, поєднує традиційні знання, забезпечує визнання глобальної взаємозалежності й сприяє аналізу нових способів життя, які поєднують добробут, якість життя та повагу до природи й інших людей», – зазначається у доповіді ЮНЕСКО [1, с. 2]. Натомість, результати проведення Всесвітньої Декади освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку (2005–2014 рр.) свідчать, що відчутних змін у системі екологічного виховання поки що не відбулося, незважаючи на значне розширення законодавчої бази, поповнення корпусу навчальної, методичної, популярної літератури з екологічної тематики.

Цей висновок цілком справедливий і для України. Є два пояснення такого стану речей. Перше: освітнє середовище шкіл є далеким від екологічних стандартів, а зміст концепції коеволуційного розвитку людини й довкілля, методи їх впровадження у педагогічну практику залишаються маловідомими для значного кола освітян. Друге: певна комунікативна ізоляваність української школи від соціальних інституцій, які більш активні у впровадженні принципів збалансованого розвитку. Отже, слабкі зв'язки з державним, комерційним, а особливо з громадським сектором, через який школа мала б поширювати ідеї коеволуційного розвитку, стримують процес усвідомлення суспільством кризових явищ, що відбуваються у природному середовищі під впливом людської діяльності. Відтак, дослідження механізмів, які забезпечують екологізацію освітнього середовища сучасної школи шляхом встановлення соціального

партнерства в інтересах збалансованого (сталого) розвитку та формування екологічної свідомості (тобто, пріоритетом «екологічного імперативу») всього суспільства, є актуальним напрямом педагогічної теорії та практики.

Аналіз досліджень і публікацій. Зазвичай, поняття «середовище» розглядають поруч з поняттям «простір» або у його контексті й співвідносять їх як частину та ціле. У сучасній науці поняття «середовище» швидко розгалужує свою таксономічну структуру. Поняттєве поле створюється завдяки застосуванню поруч з родовим поняттям ознакових, що характеризують сутність конкретних підсистем: природне, соціальне, культурне, наукове, інформаційне, інноваційне та інші середовища. Філософський словник трактує «простір» як категорію, що позначає форми буття матерії: «Простір передає спосіб співіснування різноматрих матеріальних утворень» [2, с. 535].

Теоретико-методологічні проблеми взаємодії людини та середовища були центром уваги А. Бандури, Л. Виготського, М. Мойсєєва, Ю. Мануйлова, С. Рубінштейна, Д. Стоколса, М. Тимофєєва-Рєсовського, М. Черноушека, Г. Щєдровицького, В. Ясвіна та багатьох інших.

У педагогіці та психології середовищний підхід має значну історію та бібліографію (Ю. Мануйлов, 1998; Н. Сєліванова, 2000 та ін.). Ми звернулися до праць, в яких відкритість та динамізм освітнього середовища вважаються атрибутивними характеристиками, що дозволяє розширювати його межі та педагогічний вплив, зокрема і завдяки встановленню соціального партнерства шкіл з іншими інституціями. Екологічна складова спрямовує партнерство у річище сталого розвитку, тобто сприяє утворенню екологічно орієнтованого середовища як моделі коеволюційного розвитку соціоприродної системи.

Концепцією «Нова українська школа» освітнє середовище визнається одним з її важливих елементів. Воно тлумачиться як «сучасний простір, сукупність умов, засобів і технологій для комфортного навчання учнів, вчителів і самих батьків». Прикметним є розуміння нагальності створення такого простору «не лише у стінах навчального закладу, а й усюди, де перебуває учень» [3], тобто законодавчого утвердження принципу відкритості освітнього середовища.

У дослідженні І. Шєндрика приділено увагу відмінностям у трактуванні понять «простір» та «середовище» з педагогічних позицій. Просторові характеристики автор використовує для відходу від лінійного сприйняття особистості учня, яку вчений вважає відкритою системою, враховуючи у такий спосіб багатовекторність процесу її розвитку. Середовищем автор вважає даність, з якою стикається суб'єкт виховання: фізичну реальність, регулятиви, що забезпечують існування середовища, та т. ін. На думку дослідника, простір – це результат освоєння даності в процесі взаємодії суб'єктів виховання. (І. Шєндрик, 2006).

Моделі середовища формувального типу спираються на кібернетичні принципи контролю та управління розвитком особистості для одержання очікуваного результату (С. Сєргєєв, 2006; В. Ясвін, 2001). На відміну від них моделі вільного саморозвитку орієнтовані на принципи самоорганізації систем, тому учасники перебувають у неупорядкованому (або частково упорядкованому) процесі взаємодії. На думку А. Полоннікова, продуктом такого середовища може стати нова процесуальність або навіть реальність у цілому, нові соціальні коди та соціальні відносини. Функції різних типів середовищ базуються на принципі додатковості, тобто вони можуть доповнюватися одне іншим (А. Полонников, 2010).

У Г. Бєшара простір вивчається з позицій емоційно-образного, ціннісного ставлення людини. Автор виокремлює відкриті та закриті простори, макро-, мікро- та внутрішній простір людини, є навіть «щасливий простір» (О. Неценко, 2015).

Розмірковуючи про історію, В. Молчанов вбачає її описом різноманітних просторів – географічних, політичних, економічних, а історію як діяльність характеризує через «формування, трансформацію, розподіл та перерозподіл просторів, значущих для індивідів та спільнот різних рівнів» [4, с. 3].

Як фактор розвитку особистості школяра досліджується освітнє середовище Н. Гонтаровською. Виокремлюючи три його типи (навчальне, позаурочне, позашкільне), авторка наголошує на потребі консолідації зусиль освітніх та інших соціальних інституцій у створенні освітнього середовища (Н. Гонтаровська, 2012). Визначення середовища як динамічної мережі взаємопов'язаних педагогічних подій, що створюється зусиллями соціальних суб'єктів різного рівня (колективних й індивідуальних) та є інтегрованою умовою особистісного розвитку людини, дає Д. Григор'єв (Г. Сєлевко, 2005).

До сутнісних характеристик освітнього простору О. Чекунова відносить його розвивальний характер, відкритість, комфортність, безпечність, соціально-партнерську взаємодію із закладами освіти, культури, установами соціальної сфери (О. Чекунова, 2012).

Як бачимо, сучасне розуміння освітнього середовища передбачає виокремлення ознак відкритої

складної динамічної системи: компонентів, зв'язків між ними, рухливий (динамічний) характер структури та розвитку. Отже, *освітнє середовище* можна характеризувати як відкриту складну динамічну систему зі структурою, що активно розвивається, зв'язками між усіма її компонентами та іншими середовищами у відкритому соціоприродному просторі. Функція такої системи – сприяти саморозвитку особистості.

Донедавна у педагогіці середовище переважно розглядалося як феномен соціальний, а його аналіз був спрямований переважно на соціальний контекст. Проте екологічні виклики обумовили зміну структури самого середовища. На думку В. Крисаченка, сьогоdnішній світ природи значно змінений унаслідок людської діяльності, тому доречно розглядати не лише відношення «людина-природа», а «людина-довкілля», які охоплюють уже і антропогенно змінене середовище, і соціальні складові (В. Крисаченко, 1996).

Необхідність екологізації освітнього простору базується на положеннях ноосферної концепції (В. Вернадський); принципі екологічного імперативу (М. Моїсеєв); концепції коеволюції (М. Тимофєєв-Ресовський, М. Мойсеєв); концептуальних засадах екологічної освіти та виховання (А. Захлебний, І. Зверєв, І. Суравєгіна); системному (Б. Ананьєв, Б. Ломов, О. Запорожець, С. Рубінштейн); особистісно орієнтованому (І. Бех); середовищному (Л. Новікова, Ю. Мануйлов) підходах до формування екологічної поведінки школярів; типології суб'єктивних ставлень до природи та їх зміну в процесі соціогенезу та онтогенезу (С. Дерябо, В. Ясвін).

Адекватну картину світу в наш час неможливо сформувати без «системного пізнання феномену земної біосфери, ...закономірностей її історичного виникнення і розвитку, враховування набутих упродовж мільярдів років «стратегії біосфери», «мудрості земного життя», – підкреслює С. Мороз [5, Кн. 1, с. 8]. Засвоєння законів природного світу, їх свідоме виконання в межах середовища соціального знову стає умовою існування людства. У цих обставинах надзвичайно актуальною педагогічною проблемою стає орієнтованість освітнього простору, де мають закладатися аксіологічні й когнітивні підвалини учнів. За аналогією з поняттям «ціннісні орієнтації» особистості орієнтованість середовища означатиме його загальну спрямованість.

Ідею екологічної безпечності освітнього середовища висуває Є. Алісов, розуміючи під цим систему психолого-педагогічних умов та впливів, що забезпечують можливості розвитку особистості в умовах захищеності від негативних впливів екологічних факторів та оптимальної взаємодії зі світом природи (Є. Алісов, 2011). Формування екологічно орієнтованого простору в шкільному середовищі досліджує О. Пісарєва, розуміючи під ним спеціально спрогнозовану, змодельовану та організовану педагогічну систему умов цілеспрямованого сприяння розвитку особистості екоцентричного типу (О. Пісарєва, 2012).

До соціально-екологічного аспекту проблеми проектування та моделювання еколого орієнтованого професійного освітнього середовища, розглядаючи його як комплекс умов, впливів та можливостей для формування професійно-екологічної культури майбутнього спеціаліста, звертаються А. Іващенко та А. Гагарін (А. Іващенко, В. Панов, А. Гагарін, 2008).

Проблему створення еколого-розвивального навчального середовища як одну з умов формування екологічної свідомості старшокласників у системі позашкільної освіти вивчає О. Мамєшина (О. Мамєшина, 2006).

Підсумовуючи, пропонуємо вважати *екологічно орієнтованим освітнім середовищем* спеціально організовану, відкриту, динамічну систему, яка синергетично поєднує гуманістично-екологічний зміст, суб'єкт-суб'єктну взаємодію, розвивальні технології та забезпечує формування екологічної культури, коеволюційно орієнтованої свідомості й саморозвиток особистості коеволюційного спрямування.

Відтак, під *екологізацією освітнього середовища* ми розумітимемо систему заходів, спрямованих на забезпечення пріоритетності коеволюційних ідей і цінностей у процесі формування особистості. Соціальне партнерство вбачається інструментом та умовою ефективності процесу екологізації освітнього середовища.

Отже, **мета статті** – дослідження механізму екологізації освітнього середовища сучасної школи шляхом аналізу процесу встановлення соціального партнерства шкіл в інтересах збалансованого розвитку.

Викладення основного матеріалу. Роль природного та соціального оточення у формуванні особистості визнається ключовою ще з античних часів. Нині засвоєння невід'ємності та взаємозалежності людини й світу природи є життєво важливим. І не лише як абстрактного знання, а як принципу щоденної діяльності учнів та взаємодії суспільства з природним довкіллям.

Такі вимоги зумовлені якісними відмінностями сучасного етапу історії людства: а) глобалізаційними процесами, що докорінно змінюють соціоекологоекономічний, географічний, соціокультурний ландшафти світу; б) радикальним скороченням природного оточення, заміщення його штучним середовищем; в) надзвичайно швидким розвитком інформаційно-комунікативних технологій,

що формують сенси та образи сучасного суспільного буття [6]. Ці особливості мають одну спільність: вони так чи інакше впливають на утворення неформальних середовищ, в яких значний час перебувають учні і де закладаються ціннісні, світоглядні підвалини нинішнього покоління школярів. У цьому контексті важливим стає розуміння процесу та механізмів формування їхньої свідомості, її структури, ієрархії чинників, що впливають на визначення учнями ціннісних пріоритетів. Ключовими є зміна джерел інформації та рівень довіри до традиційних соціальних інститутів у формуванні образу світу.

У наш час виникають якісно нові види комунікацій, форми освіти, взаємодії, організація життя людських співтовариств. На засадах постнекласичної науки, принципах синергетики народжується нова – коеволюційна – парадигма цивілізації. Коеволюційна стратегія задає інші перспективи для організації знання, орієнтує на пошук нових засобів співбуття світу природи й світу культури, осмислення шляхів спільної еволюції. Важливу роль у цьому відіграють оновлені пізнавальні орієнтації, або моделі пізнання (Р. Карпинська, А. Огурцов, 1995). Сучасні школярі включені у глобальні комунікаційні системи, вплив яких на формування їхнього світогляду та ставлення до природи досліджений недостатньо. Є підстави вважати, що нині відбуваються якісні зміни у змісті, формах, засобах формування, передавання та сприйняття культурних (в тому числі екокультурних) цінностей: факторами виховання та навчання разом зі шкільним стає зовнішнє середовище у його широкому розумінні.

Відтак, докорінного оновлення потребують орієнтири сучасної освіти та сутнісні характеристики самого поняття «середовище», усвідомленого з позицій розвитку системної соціально-еколого-економічної кризи. Виокремлені за їх допомогою рівні реальності мають віддзеркалювати ступені взаємодії людини та природи на певному історичному відрізку. Таким чином, екологізація освітнього середовища має супроводжуватися наповненням відповідним коеволюційним змістом, упровадженням інтерактивних методів освіти та практики суб'єктних відносин як із соціальним, так й з природним оточенням, набуттям коеволюційної спрямованості, тобто зорієнтованості на досягнення спільного, узгодженого розвитку природи (захист якої має бути пріоритетом освіти) й людини (соціоприродної системи).

В аналітичних документах ЮНЕСКО щодо результатів проведення Десятиліття освіти для збалансованого (сталого) розвитку наголошується, що для досягнення його цілей «необхідно встановлення партнерських зв'язків на всіх рівнях – місцевому, національному, регіональному та глобальному, – і це, безумовно, стосується галузі освіти» [7, с. 4].

Починаючи з 40–50-х років на Заході, з 80-х – на пострадянському просторі з'являються дослідження, присвячені соціальному партнерству, де увагу зосереджено на соціально-економічних аспектах. З таких позицій воно розглядається, зокрема, як тип і система відносин між працедавцями і найманими працівниками, при яких найважливіші соціально-трудові інтереси узгоджуються в рамках соціального миру [8]. Останнім часом з'являються праці, в яких досліджується соціальне партнерство в освіті, зокрема професійній та вищій. Цікавим є досвід соціального партнерства бібліотек, роль яких у сучасному інформаційному світі стрімко зростає разом з трансформацією та розширенням функцій [9].

На Всесвітньому екологічному форумі у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) під час пошуку спільної стратегії розвитку гостро постало питання узгодження інтересів держави, бізнесу та громадського сектору. Проблема і донині залишається одним з наріжних каменів гострих дискусій й зумовила розроблення механізму *соціального партнерства* як інструменту реалізації концепції збалансованого (сталого) розвитку. Поділ суспільства на три основні сектори – державний (перший); комерційний (другий); громадський (третій) – зумовлений функціями кожного з них, наявними ресурсами та метою. В умовах загострення соціально-еколого-економічної кризи очевидною стає необхідність поєднання можливостей та переваг кожного сектору. Водночас це стимулює утворення нової якості відносин у самому суспільстві та соціоприродній системі загалом. Протягом двадцяти п'яти років механізм продовжує вдосконалюватися, і нині можна говорити про його успішне застосування у розв'язанні окремих соціально-економічних та екологічних проблем.

Такий тип соціальної взаємодії має два різновиди: партнерство у межах одного сектору й партнерство представників різних секторів (міжсекторальне). Отже, його налагодження між школами та іншими суб'єктами соціальної взаємодії має стати моделлю та засобом досягнення цілей збалансованого (сталого) розвитку. За приклад можна навести підготовку в Європейському Союзі до наслідків можливого потепління. Уже з кінця 90-х років ХХ ст. здійснюється аналіз вірогідних змін стану європейських лісів, промислової інфраструктури, пов'язаної з лісом, відбувається розроблення відповідних освітніх та просвітницьких програм для населення [10]. І долучаються до цього не лише державні органи, але й місцеві громади, бізнес, недержавні організації, доповнюючи та підтримуючи одне одного. Тому в дослідженні ми розглядаємо соціальне партнерство як обов'язкову умову екологізації освітнього середовища сучасної загальноосвітньої школи. Соціальне партнерство передбачає втілення у педагогічну

практику підходів, які б завдяки активності всіх учасників та створенню синергетичного ефекту надавали навчальним закладам нові можливості для а) створення умов (матеріальних, інформаційних, організаційних та ін.); б) включення школярів до екологічних проектів коеволюційного змісту; в) орієнтування соціального партнерства на досягнення цілей збалансованого (сталого) розвитку (зокрема Цілей 4, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 17).

Відтак, під *соціальним партнерством* будемо розуміти практику спільного вироблення рішень й узгодження відповідальності між школою та партнерами в процесі впровадження екологічних цінностей у зміст та технології освіти з метою формування особистості коеволюційного спрямування.

Встановлення соціального партнерства має поетапно відбуватися на принципах інформаційної, ціннісної та цільової єдності. На першому етапі визначаються мета партнерства, критерії і рівні готовності закладу до партнерської взаємодії; розробляється методичне оснащення (узгоджується план роботи школи, розробляються анкети, опитувальники; база даних потенційних партнерів, паспорт соціального партнера тощо). Діагностування готовності шкіл до соціального партнерства проводиться за трьома напрямками:

- визначається рівень готовності адміністрації, педагогічного колективу, органів учнівського самоврядування, батьків та технічного персоналу школи до співпраці з іншими інституціями; уточнюється рівень обізнаності щодо сутності, потенціалу, механізму встановлення соціального партнерства та екологічних стандартів для загальноосвітніх закладів (за результатами співбесід, опитувань, аналізу документації та ін.);

- аналізується стан інфраструктури освітнього закладу (за результатами проведення внутрішнього екологічного аудиту): а) матеріально-технічної (енергоефективність; водоспоживання; електронний обіг документації; поводження з відходами; екологічність меблів та обладнання; самозабезпечення екологічними продуктами; внутрішнє озеленення приміщень тощо); б) прилеглої природного середовища (наявність, структура, стан та обсяг прилеглої до школи природного середовища; його функціональність);

- аналізуються наявні бази даних та паспорти існуючих й потенційних партнерів.

На другому етапі за результатами аналізу діагностичного дослідження проводиться обробка одержаних даних. Відбувається організаційна, психологічна підготовка всіх суб'єктів освітнього процесу до участі у спільній діяльності, розробляються проекти екологічного спрямування; проводяться зустрічі з зацікавленими організаціями для залучення їх до участі у проектах; підписуються угоди про співпрацю.

На третьому етапі спільні проекти реалізуються, їх результативність оцінюється з точки зору екологізації освітнього простору; приймається рішення про доцільність подальшої співпраці.

Критеріями сформованості соціального партнерства шкіл пропонується вважати рівень соціальної комунікативності шкіл та їх проектну активність. Відповідно до цього показниками є: 1) підтвердження взаємодії закладу з іншими соціальними суб'єктами (угоди, меморандуми, протоколи про наміри та т. ін.); 2) наявність спільних екологічних проектів, їх кількість та рівень (місцеві, всеукраїнські, міжнародні); 3) репрезентативність (висвітлення спільних заходів у ЗМІ різного рівня); 4) позитивна динаміка екологічної активності учнів, батьків, партнерських організацій поза межами формального партнерства.

Показниками результативності соціального партнерства як умови екологізації освітнього простору сучасної загальноосвітньої школи пропонується визнати: а) підвищення рівня екологічної компетентності учнів; б) ступінь екологізації змісту, форм та методів діяльності освітнього закладу (позитивна динаміка змін у параметрах усіх складових системи загальноосвітньої школи); в) зростання ролі загальноосвітньої школи в екологізації навколишнього соціального простору (інформаційного, предметного, мережевого) та збереженні природного довкілля.

Додатковими інструментами вимірювання результативності соціального партнерства у процесі екологізації освітнього простору можуть бути: розроблення цільової програми або положення про соціальне партнерство школи; діяльність змішаних екологічних груп (учнів та дорослих); участь школи у мережевих проектах та ін.

Відповідно до показників визначено три рівні сформованості соціального партнерства навчального закладу:

Автономний (заклад існує за власними планами, є окремі приклади партнерства).

Партнерський (заклад має досвід співпраці з партнерами в екологічних проектах, але системного бачення соціальної взаємодії як умови екологізації освітнього простору школи не сформовано).

Середовищний (розроблено та реалізується програма соціального партнерства, є чіткий план його розвитку в інтересах екологізації освітнього простору школи; екологічні проекти є механізмом взаємодії шкільного середовища з соціальним та природним).

Спираючись на визнання соціального партнерства одним з типів соціальної взаємодії, маємо

зв'язати на те, що необхідною умовою його налагодження є аксіологічне підґрунтя. Методологічно виправданим для цього вважаємо вибір базових коеволюційних цінностей розвитку суспільства та біосфери (Життя, розвиток, природа, людина), на яких будуватиметься партнерська спільнота. Серед її характеристик: комунікативність; полілогічність; інтерперсональність; динамізм; контекстуальність; нелінійність; синергетичність.

Механізмом встановлення партнерства обрано розроблення та реалізацію екологічних проєктів спільно з соціальними партнерами.

Ознакою соціального партнерства як умови екологізації освітнього простору сучасної загальноосвітньої школи є його екологічна орієнтованість. Необхідно зазначити, що результативність партнерства буде більшою за умови, якщо воно матиме характеристики середовища. Тобто процес вважатиметься успішним, якщо суб'єктами партнерських відносин виступатимуть місцеві громади; бізнесові структури; місцева влада; засоби масової інформації; громадські організації екологічного спрямування; науково-педагогічні установи; заклади культури; заклади позашкільної освіти; вищі навчальні заклади; релігійні установи, а рівень екологічної компетентності стане вищим не лише у вихованців, а й у партнерів навчальних закладів. Ключовим показником успішності партнерства вважаємо активну участь школярів та батьків у шкільних екологічних проєктах, кореляцію шкільної, позашкільної та побутової практики учнів з реаліями життя громади.

Висновки. Глобалізаційні процеси, поширення ІКТ, розширення кола джерел інформації значно змінюють структуру сучасного освітнього середовища: певні виховні й освітні функції починають переходити до субкультурних утворень, що виникають у віртуальному та позашкільному середовищах. Зазначені чинники впливають на ставлення школярів до природного середовища, сприйняття моделей поведінки, цінностей, смислів. За цих умов при формуванні екологічної компетентності учнів зростає роль орієнтованості самого освітнього середовища, зокрема його екологічна спрямованість. Результати дослідження свідчать, що встановлення школами соціального партнерства з інституціями інших секторів суспільства, які мають за мету досягнення цілей збалансованого (сталого) розвитку, дозволяє зробити процес гармонізації відносин людина-довкілля системним, тобто підвищити ефективність освіти збалансованого (сталого) розвитку.

Подальші розвідки необхідно спрямувати на вдосконалення механізму встановлення ефективного партнерства та підготовку освітан до соціальної взаємодії з іншими секторами суспільства.

Список використаних джерел та літератури

1. Проведение Десятилетия образования в интересах устойчивого развития Организации Объединенных Наций (2005–2014 гг.): стратегия на вторую половину Десятилетия и среднесрочный доклад о ходе работы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.unesco.org/node/263843>. – Дата звернення: 10.05.2018.
2. Філософський енциклопедичний словник. – К. : Абрис, 2002. – 751 с.
3. Нова українська школа. Концепція реформування середньої школи. – Офіційний сайт МОН України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>. – Дата звернення: 10.05.2018.
4. Молчанов В. И. История и пространство. Деструкция темпоральной историчности / В. И. Молчанов // Вопросы философии, 2013. – № 7. – С. 24–37.
5. Мороз С. А. История биосферы Земли: У 2 кн. Кн. 1: Теоретико-методологичні засади пізнання : навчальний посібник / С. А. Мороз. – К. : Заповіт, 1996. – 440 с.
6. Г. Почепцов. Від facebook'у і гламуру до WikiLeaks: медіа комунікації / Г. Почепцов. – К. : «Спадщина», 2012. – 150 с.
7. Проведение Десятилетия образования в интересах устойчивого развития Организации Объединенных Наций (2005–2014 гг.): стратегия на вторую половину Десятилетия и среднесрочный доклад о ходе работы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001873/187354r.pdf>. – Дата звернення: 10.05.2018.
8. Мірошніченко О. Система показників стану соціального партнерства в Україні та її інформаційне забезпечення / О. Мірошніченко // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. Збірник наукових праць. Вип. 7. – Тернопіль : Економічна думка, 2002. – С. 200–205.
9. Єлисеєва В. Ю. Акція «Бібліотекам суспільну підтримку» через призму соціального партнерства / В. Ю. Єлисеєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zounb.zp.ua/node/1830№a2>. – Дата звернення: 10.05.2018.
10. LIVRE VERT concernant la protection des forêts et l'information sur les forêts dans l'Union européenne: préparer les forêts au changement climatique. Commission Européenne. — Bruxelles, 2010

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0066:FIN:FR:PD>. – Дата звернення: 10.05.2018.

Юрій Володимирович Солобай,
научний співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України,
e-mail: slur@ua.fm

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ШКОЛ В ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧЕСКИ ОРИЄНТОВАНОЇ ОСВІТЯЛЬНОЇ СЕРЕДИ

В статті екологічно орієнтована освітня середовище розглядається як інструмент підвищення результативності освіти для стійкого розвитку. Така середовище має ознаки відкритої динамічної системи, в якій просторові характеристики сприяють формуванню нелінійної системи освіти – більш ефективною в епоху глобалізації. Умовою створення цього типу середовища є соціальне партнерство шкіл з інституціями державного, комерційного та громадського секторів. Така форма соціального взаємодія буде сприяти формуванню моделі коєволюційного розвитку соціальної системи. Пропонується схема аналізу готовності освітніх установ до налаштування соціального партнерства.

Ключові слова: екологічно орієнтована освітня середовище, соціальне партнерство, коєволюційна стратегія в освіті, гармонізація відносин людини та природи.

Yurii Solobai,
research associate of the Laboratory of out-of-school education of the Institute of problem on Education of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
e-mail: slur@ua.fm

THE ROLE OF SCHOOLS SOCIAL PARTNERSHIP IN FORMING THE ENVIRONMENTALLY ORIENTED EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Introduction. *In the context of an environmental crisis, educational institutions must produce a balanced model of society. Coevolutionary type of relationship between a person and the environment should be its attribute. There are two reasons that prevent from achieving this goal: a) the educational environment of the school does not comply with environmental standards, b) the relationships and interactions between the government, business and civil society sectors are insufficient to promote the ideas of co-evolutionary development. Therefore, the establishment of social partnership for sustainable development by schools is considered as an instrument of ecological education and ecology centered educational environment.*

Purpose. *To study a mechanism of making modern school environment ecologically-oriented by analyzing the process of establishing a social partnership for schools sustainable development.*

Methods *The main research methods are analysis of scientific literature and modeling.*

Results. *The researcher found out that the influence of Education for Sustainable Development (ESD) can be strengthened if we use the mechanism of social partnership for making the educational environment of schools ecologically oriented.*

Originality. *Criteria, indicators and preparedness levels of schools for social partnerships for the interest of sustainable development are proposed. The concepts of «ecologically oriented educational environment» and «ecologization of the educational environment» were singled out.*

Conclusion. *Complicated structure and functions of the global educational space require taking into account the influence of other components of the social and natural system on the educational process. The mechanism to adapt education to the new evolution conditions is the establishing the schools social partnership in the interests of sustainable development. Further scientific research should be directed at improving the mechanism for establishing effective social partnership and training teachers for social interaction with other sectors of the society.*

Key words. *Ecologically oriented environment, social partnership, co-evolution strategy in education, harmonization of person and environment relationships*

References

1. Provedeny'e Desyaty'lety'ya obrazovany'ya v y'nteremax ustojchy'vogo razvy'ty'ya Organy'zacy'y' Ob'edy'nennykh Nacy'j (2005–2014 gg.): strategy'ya na vtoruyu polovy'nu Desyaty'lety'ya y' srednesrochnyj doklad o xode raboty [Elektronny'j resurs]. – Rezhy'm dostupu: <https://ru.unesco.org/node/263843>. – Data zvernennya: 10.05.2018.
2. Filosofov`ky`j ency`klopedy`chny`j slovny`k. – K. : Abry`s, 2002. – 751 s.
3. Nova ukrayins`ka shkola. Konceptiya reformuvannya seredn`oyi shkoly`. – Oficijny`j sajt MON Ukrayiny`. – [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konceptziya.pdf>. – Data zvernennya: 10.05.2018.
4. Molchanov V. Y`. Y`story`ya y` prostranstvo. Destrukcy`ya temporal`noj y`story`chnosty` / V. Y`. Molchanov // *Voprosy fy'losofy`y`*, 2013. – № 7. – S. 24–37.
5. Moroz S. A. Istoriya biosfery` Zemli: U 2 kn. Kn. 1: Teorety`ko-metodologichni zasady` piznannya : navchal`ny`j posibny`k / S. A. Moroz. – K. : Zapovit, 1996. – 440 s.
6. G. Pochepczov. Vid facebook`y i glamuru do WikiLeaks: media komunikaciyi / G. Pochepczov. – K. : «Spadshhy`na», 2012. – 150 s.
7. Provedeny'e Desyaty'lety'ya obrazovany'ya v y'nteremax ustojchy'vogo razvy'ty'ya Organy'zacy'y' Ob'edy'nennykh Nacy'j (2005–2014 gg.): strategy'ya na vtoruyu polovy'nu Desyaty'lety'ya y' srednesrochnyj doklad o xode raboty [Elektronny'j resurs]. – Rezhy'm dostupu: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001873/187354r.pdf>. – Data zvernennya: 10.05.2018.
8. Miroshny`chenko O. Sy`sistema pokazny`kiv stanu social`nogo partnerstva v Ukrayini ta yiyi informacijne zabezpechennya / O. Miroshny`chenko // *Regional`ni aspekty` rozvy`tku i rozmishhennya produkty`vny`x sy`l Ukrayiny`*. Zbirny`k naukovy`x pracz`. Vy`p. 7. – Ternopil` : Ekonomichna dumka, 2002. – S. 200–205.
9. Yely`seyeva V. Yu. Akciya «Bibliotekam suspil`nu pidtry`mku» cherez pry`zmu social`nogo partnerstva / V. Yu. Yely`seyeva [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://www.zounb.zp.ua/node/1830№a2>. – Data zvernennya: 10.05.2018.
10. LIVRE VERT concernant la protection des forêts et l'information sur les forêts dans l'Union européenne: préparer les forêts au changement climatique. Commission Européenne. — Bruxelles, 2010 [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0066:FIN:FR:PD>. – Data zvernennya: 10.05.2018.

Отримано редакцією 31.05.2018 р.

УДК 375

10.31376/2410-0897-2018-2-37-173-180

Наталія Миколаївна Павлушенко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка,
e-mail: pavnm1972@ukr.net

Євдокія Дмитрівна Харькова,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної і початкової освіти
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка,
e-mail: tdljrbz65@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЧЕРЕЗ ПЕДАГОГІЧНУ ПРАКТИКУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На підставі аналізу наукової літератури окреслено шляхи формування професійної компетентності майбутнього вихователя під час проходження практики в закладі дошкільної освіти. Визначено основні засоби створення суб'єктного простору для проходження педагогічної практики; розкрито індивідуально-диференційований професійний маршрут педагогічної практики. Ураховуючи етапний характер професійно-практичної підготовки студентів, проаналізовано маршрути практики, а